

Tartu Ülikooli

Psühholoogia Instituut

Ljubov Bredihhina

Lühinägelikkusega seotud isiksuse stereotüübid ja isiksuse omadused

Seminaritöö

Juhendaja: Jüri Allik, psühholoogia instituudi juhataja, eksperimentaalpsühholoogia professor,
PhD (psühholoogia)

Läbiv pealkiri : lühinägelikkusega seotud stereotüübid ja isiksus

Tartu 2012

Kokkuvõte

Uurimise peamiseks eesmärgiks on välja selgitada, kas on olemas seos isiksuse omaduste ja lühinägelikkuse vahel. Teine uurimise küsimus oli kas stereotüübid vastavad reaalsele lühinägelike inimeste isiksuse omadustele. Kaksikümmend kaheksa eestlast ja 40 Eestis elavat venelast hindasid lühinägeliku inimese tüüpilisi isiksuse omadusi kasutades selleks 30 alaskaalast koosnevat NCS (*National Character Survey*) küsimustikku (Terracciano et al., 2005). Võrdluseks kasutati Tartu Ülikooli Eesti Geenivaramu kogutud isiksuse andmeid: 1731 geenidoonorit täitnud ka NEO-PI-3 küsimustiku (McCrae, Costa, & Martin, 2005) eestikeelse versiooni instruksiooniga iseloomustada iseennast. Kellest 467 inimest omasid lühinägelikkuse diagnoosi (H52.1). Uurimuses selgus, et eestlaste ja venelaste arvamus lühinägeliku inimese isiksuse omadustest on üsna sarnane. Korrelatsioon oli $.72$ ($p < .0001$). Eestlased kirjeldavad tüüpilist lühinägelikku inimest üsna sarnaselt sellele, kuidas nad kirjeldavad iseennast. Korrelatsioon on väga kõrge ($r = .79$, $p < .0001$). Üsna sarnane on ka olukord venelastega. Korrelatsioon venelaste antud hinnangutele iseendale ja tüüpilisele lühinägelikule olid samuti kõrgelt korreleeritud ($r = .68$, $p < .0001$). See, et korrelatsioon on veidi väiksem, kui eestlastel on hästi seletatav sellega, et enesehinnangud ei ole saadud Eestis elavatelt venelastelt, vaid neilt, kes elavad Venemaal. Üllatuslik tulemus on see, et stereotüüpsed ettekujutused lühinägelikest, mitte ei võimenda neid isiksuse omadusi, mille poolest lühinägelikud erinevad normaalse nägemisega inimestest, vaid pööravad nad ümber. Tegelikud erinevused surutakse alla ja võimendatakse neid, mille poolest lühinägelikud tegelikult ei erine normaalse nägemisega inimestest.

Abstract

The main aim of investigation is to determine whether a link exists between personality traits and short-sightedness. Another investigation question was whether the stereotypes correspond to the actual short-sighted people's traits. Twenty-eight of the Estonians and 40 Russians, who live in Estonia, have assessed the personality of the typical short-sighted people using the questionnaire, that consist of 30 scales NCS (*National Character Survey*) (Terracciano et al., 2005). For comparison were used in the Estonian Genome Project of the University of Tartu gathered personal data: 1731 the genes donor have fulfilled Estonian language version of the NEO-PI-3 questionnaire (McCrae, Costa, & Martin, 2005) to characterize themselves, among them were 467 people who had a diagnosis of the nearsightedness (H52.1). The study showed that

Estonians and Russians in the opinion of short-sighted person's traits are quite similar. The correlation was .72 ($p < .0001$). Estonians describe the typical short-sighted people, much like how they describe themselves. The correlation is very high ($r = .79$, $p < .0001$). Quite similar is the situation with the Russians. Correlation between the Russians' assessments of themselves and of the typical short-sighted were also highly correlated ($r = .68$, $p < .0001$). The fact that the correlation is slightly lower than Estonians are well explained by the fact that self-assessments have not been received from the Russians living in Estonia, but from Russian, who live in Russia. Surprising result is that the stereotypical images of short-sighted people do not leverage these personality characteristics, which are different short-sighted people and normal-sighted people, but turn them around. The actual differences are pushed down and amplified these, that actually are not different short-sighted people and people with normal eyesight.

Sissejuhatus.

Seos isiksuse ja lühinägelikkuse vahel võib olla reaalne (lühinägelikel inimestel on erinevad isiksuse omadused võrreldes normaalse nägemisega inimestest), kuid see võib olla ka kujutletav. Inimestel võivad olla lühinägelike isiksuse omadustest omad ettekujutlused – stereotüübid, mis ei lange tegelike isiksuse omadustega kokku.

Hoiakud, mis viivad üldise kogemuse lihtsustamisele ning eelarvamustele on väga tähtsad sotsiaalpsühholoogias. Neid tavaliselt nimetatakse kalduvusena (bias), eelarvamustena või stereotüüpidena. Viimane termin on vähem normatiivne ja seega on eelistatum (Allport, 1935). Hoiakute paindumatus on aluseks Lippmann'i avaliku arvamuse teooria (1922). Ta väitis, et ei ole võimalik inimestel vastata igale stiimulile-sündmusele täieliku ja intelligentse diskrimineerimisega. Inimestel ei ole aega, teadmisi, kaldeid, samuti vajaliku intelligentsust piisavalt peeneid ja vaheldusrikaseid nõudmisi täitmiseks oma keerulistes keskkondades. Parim, mida nad saavad teha, on liigitada elu sündmusi ja reageerida neile, mitte vastavalt oma isiklikutele väärtustele, vaid vastavalt võetule liikmelisusele. Cliché on tehtud selleks, et katta elu fakte. Ratsionaalse kohanemise asemel astub mängusse lihtsalt ligikaudne, hoolimatu hoiak (Allport, 1935).

Virtuaalselt iga vastus saab olla hoiaku indikaatorina objekti suhtes, sest ta on assotsieeritud vastaja tendentsiga hinnata objekti küsimuses. Vastupidiselt implitsiitsetele vastustele, mis ei saa lihtsalt kontrollida, eksplitsiidsed vastused on vastaja teadvusliku kontrolli all.

Devine (1989) pakkus stereotüüpide mudeli, mis järgib üldist kaksikprotsessi raamistikku. Ta arvab, et virtuaalselt igaüks õpib üldlevinuid soolisi, etnilisi ja teisi stereotüüpe teistest inimestest või meediast. Need hästi õpitud assotsiatsioonid automaatselt aktiveeruvad lihtsalt kohtudes või mõeldes grupi liikmest, viisil, mis on suhteliselt pidev tajujatel erinevate eelarvamuste tasemega grupi poole. Kuid täiendav protsess võib esineda teisel järjestikusel etapil üksikisikutel, kellel on väike eelarvamus. Need inimesed võivad pingeliselt teha ümber stereotüüpide automaatset aktiveerimist kasutades oma suhteliselt soodsamaid "isiklikke uskumusi" grupi omadustest. Selle ekstra protsessi motivatsiooni aluseks on soov vältida süü tundeid olles (iseenda suhtes kui ka teiste suhtes) suhteliselt eelarvamustevaba (Smith and DeCoster, 2000).

Seega on ilmne et inimestel on palju erinevaid stereotüüpe, ja palju põhjusi mille pärast stereotüüpid võivad tõele mitte vastata. Näiteks, nagu on varem näidatud uurimistöös „National Character Does Not Reflect Mean Personality Trait Levels in 49 Cultures” rahvuslikud stereotüübid ei kirjelda tegelikku olukorda (Terraciano jt., 2005).

Paljusid käitumise hoiakuid lapsed õppivad imiteerimise ja sotsiaalõppimise käigus. Informatsiooni puudus mõjutab samuti näoväljendite moodustamist, nii näiteks lühinägilikkul tihti on vähem emotsioonidega seotuid õpitud näoväljendite erinevusi. See mõjutab teiste inimeste emotsioonide äratundmist ja tekitab mõningaid raskusi teiste inimestega suhtlemisel ning teiste inimeste emotsioonide äratundmisel. Samuti vaegnägijad mitte ainult omavad raskusi emotsioonide äratundmisel, vaid ka lihtsalt nägemisel. Vaegnägijad ka ise kasutavad emotsioonidega seotud näoväljendeid väga vähe, mis viib sellele, et teised tunnevad nende emotsioone halvemini ära. Visuaalse informatsiooni puudus viib teisi inimesi arusaamise raskusteni ning sotsiaalsete kontaktide ja suhtlemise vähendamiseni. Seega emotsionaalne areng vaegnägijatel lastel läheb teisiti kui normaalse nägemusega lastel ja tihti jääb maha. Samuti jääb maha ka imiteerimine ja sotsiaalne õppimine (Зоткина, 2007).

Üldjuhul, neid erinevusi võib siiski märgata kui lühinägelikkus on üsna suur või on olemas pimedus. Väike lühinägelikkusega laste isikuomadused ei erine oluliselt normaalse nägemisega laste isikuomadusest. Prillide ja läätsete kasutamine suurel määral kompenseerib ülalmainitud mõjusid. Samuti on tähtis missugusel vanusel lühinägelikkus või pimedus tekkis. Varemas vanuses vaegnägemise tekkimine on mõjuvam lapse psühhilisele ja emotsionaalsele arengule (Зоткина, 2007).

Uurijad on leidnud ka erinevusi vaegnägemisega laste mõtlemise kujunemisel. Informatsiooni vaegsus ja katkemine viib sellele, et lastel alaneb alalüüsi võime ja paljude protsesside terviklikkuse arusaamine. Võib märgata, et sellisel juhul suurt rolli mängivad kuulmine ja taktilise-kinesteetiline süsteemid. Nad aitavad kompenseerida visuaalse informatsiooni puudust. Kõik süsteemid hakkavad täiendavalt arenema otseses seoses nende kasutamisega orienteerimiseks ruumis ja elus. Nägemise vaegust aitab kompenseerida ka muude süsteemide tundlikkuse tõstmine, näiteks kuulmise teravus ja puuteaistingu läve alanemine ning loogiline või loov mõtlemine. On olemas andmed sellest, et kui nägemine on vähenenud mitteoluliselt, töötab lapsel peamiselt visuaalne-kuulmine-kinesteetiline süsteem. Ainult kui nägemise puudulikkus on suur (0,03-0,02 ja vähem) hakkab domineerima kompimismeel ja nahka-mehaanilised ning kinesteetilised analüsaatorid. Pimedatel lastel suurt rolli mängivad temperatuuri-, vibratsioonitundlikkus, haistmise ja maitse analüsaatorid. Võttes arvesse kompimise rolli, ei ole soovitatav pimedatel tegeleda tööga, mis on kahjustav taktilisele süsteemile (Зоткина, 2007).

Verbaalne võime samuti aitab kompenseerida visuaalse informatsiooni vaegust. Paljud uurijad räägivad sellest, et vaegnägijatel on paremad verbaalsed võimed ja parem loovus ning loominguline mõtlemine võrreldes normaalse nägemisega lastega (Tisdall ja Blackhurst, 1971).

Keel, sõna, suhtlemine ja loov mõtlemine kasutatakse kompensatsiooniks visuaalse info puudumisel (Campbell, 1960). Samuti kasutatakse ka tähelepanu. Tähelepanelikkus üldjuhul aitab saada rohkem infot. Visuaalne deprivatsioon lühinägelikel võib viia avatuse ja originaalse mõttekäigu arenemisele.

Häälkute artukuleerimine pimedatel lastel on teine, ja see erinevus on seotud sellega, et vaegnägelik laps ei näe hästi (või üldse) teiste inimeste nägu kõne ajal, seega ei näe ka näo väljendusliigutusi (miimikat). See viib sellele, et kõne kõlab natuke teistmoodi ja see segab normaalsete sotsiaalsete kontaktide loomist ja suhtlemist. Võib tekkida ebamugavuse tunne nii pimedal lapsel, kui ka normaalse nägemusega lapsel, ja mõjutada negatiivselt emotsionaalset arengut. Nägemise puudulikkus viib huvide ringi kitsendamiseni, aktiivsuse langemiseni, välismaailma emotsionaalse mõju alanemiseni ja meelelise kogemuse puudulikkusen. Vaegnägelike ja normaalse nägemisega laste visuaalsed kujundid ei ole absoluutsed samad. Võttes arvesse ülalöeldud, lühinägelikkus võib mõjutada niisuguseid isiksuse omadusi nagu ekstravertsust, avatust, neurootilisust, sotsiaalsust ja meelekindlust (Зоткина, 2007).

Aktiivsuse alandamine lühinägelikel tekitatakse visuaalse informatsiooni vaegusega ja taktilise ja visuaalse uurimuse vilumuste puudusega. Samuti vähenevad tegevused, mis nõuavad head visuaalset kontrolli. (Литвак, 1998).

See on hästi näha erinevates sporditegevustes. Paljud lühinägelikud lapsed ei oma võimalusi tegeleda suure aktiivsusega ja ruumiliste ülesannetega seotud spordi- ja huvitegevustega. See võib soodustada lapse enesehinangu alanemist, kuna just lapsepõlves edu mängudes ja sporditegevustes omab laste jaoks suurt tähendust. See võib viia sellele, et nad ei tegele aktiivselt spordiga, vaid rohkem loevad ja istuvad arvuti juures Hertel, G. Schroer, J., Batinic, B., and Naumann, S. (2008). See aitab lapsel realiseerida end teistes tegevustes ja huvialades, aga samuti omakorda viib nägemise edasise halvemisele. Ruumiliste ülesannete lahendamise seotud raskused võivad viia lühinägelikku last ebakindluse tundeni ja madala iseseisvuseni, eriti võõrades kohtas olemisel ning ka teistel juhtudel.

Tuleb aga märgata, et pärilikkuse komponent inimese käitumises ja emotsionaalsuses on samuti suur. On võimalik, et lühinägelikkuse või pimeduse tekkimine võib suurendada või alandada olemasolevate isiksuse omaduste ilmutumist, aga ei saa kustutada neid nullini. Tihti peale lühinägelikkust just suurendab olemasolevaid isikuomadusi. Näiteks, loovus ja verbaalne võime areneb suure ekstravertsuse, avatuse ja sotsiaalsusega aga lühinägelikel lapsel kompensatsiooni mehhanismina, samuti aga suurendab see juba olemasolevaid isiku omadusi. Või näiteks raskused ruumiliste ülesannete lahendamisel, võõrastes kohtades olemisel, aktiivsetes mängudes osalemisel, mis on tingitud vaegnägelikkusest, kõrge neurootilisusega lapsel võivad omakorda suurendada neurootilisuse ilmingeid.

Lühinägelikkuse määra ja kompensatsioonide võimalused mõjutavad laste emotsionaalsfääri ja sotsiaalseid kontakte väga märgatavalt. Ülemäärane hooldamine või tähelepanuta jäätmine viib sellele, et lühinägelikel moodustub ebakindlus, madal iseseisvus, otsustusvõimetus, kahtlevus, kangekaelsus, negativism, ükskõiksus, teadushimu ja uudishimu puudus. Madal enesehinnang ja kohanemise raskused omakorda viivad negatiivsetele emotsionaalsetele seisunditele lühinägelikel, nagu näiteks depression, stress, närviline pinge. Ebaõnnestunud katsed tegevuses samuti viivad stressile ning aktiivsusest ja tegevusest keeldumiseni (Литвак, 1998).

Üldjuhul lühinägelikkusega lastel emotsionaalne areng toimub teisiti, läheb aeglasemalt eriti elu alguses (Зоткина, 2007). Edaspidiselt see kompenseeritakse sotsiaalkogemuste ja erinevate kompensatsiooni mehhanismide arendamise ning kasutamise tõttu. Vaegnägelikkus võib suurendada või vähendada erinevaid komponente laste emotsionaalses arengus ja isiku omadustes (neurootilisus, ekstravertsus, sotsiaalsus, avatus, meelekindlus).

Töö aluseks on mitu oletust: (1) Kõigepealt see, et lühinägelikkuse ja isiksuse vahel on olemas seos; (2) Lühinägelikud inimesed erinevad normaalse nägemisega inimestest oma käitumise ja seadumuste poolest, mis on aluseks lühinägelikkusega seotud stereotüüpide kujunemisele; (3) Samas pole kindel, et lühinägelikkuse stereotüübid vastavad kõiges tegelikele

erinevustele, mis on lühinägelike ja normaalse nägemisega inimeste vahel: mingis osas võivad lühinägelikkuse stretetüübid olla adekvaatsed, mingis osas ebaadekvaatsed; (4) Pole erilist põhjust arvata, et erinevates kultuurides, näiteks eestlaste ja venelaste, stereotüübid lühinägelikkusest oleks väga erinevad.

Meetod

Isiksuse omaduste ja lühinägelikkusega seotud stereotüüpide uurimisel kasutatakse valim kutsekooli 40 venekeelset õpilast ja 28 eestikeelset õpilast täiskasvanute koolist. Uurimuses kasutame eksplitsiitselt NCS (*National Character Survey*) küsimustiku, mis juba oli edukalt kasutatud tuntud rahvusvahelises uurimuses stereotüüpide kohta (Terracciano et al., 2005). NCS küsimustik annab kõikehõlmava kirjelduse 5 isiksuse omadustest, mida mõõdetakse 6 alaskaala või omaduse kaudu. Selle konkreetse uurimiseks NCS küsimustiku juurde on lisatud palve hinnata mõningaid omadusi, mis tõenäoliselt seotud lühinägelikkusega, näiteks: rumal/tark; vilunud, osavate ja kiirete liigutustega/ kohmaks, saamatu, nurgeliste liigutustega; aeglaselt mõtlev, kahtlev/ taibukas, leidlik, kiiresti mõtlev; hästi orienteerub ruumis, linnas, metsas/ halvasti orienteerub ruumis, linnas, metsas; kergelt täidab ruumilisi ülesandeid/ raskustega täidab ruumilisi ülesandeid. Kokku iga kaitseisik vastab 38 küsimustele lühinägelike kohta ja 38 sama küsimustele enda kohta. Samuti küsimustiku juurde oli lisatud 7 tausta küsimust sugu, vanus, emakeel, eriala, rahvus, andmed katseisiku lühinägelikkuse kohta ja prille või läätsede kandmise kohta (vt. Lisa 1 ja 2). Küsimustikule vastamine on anonüümne ja vabatahtlik.

Osalejate kirjeldus: 40 venekeelset kutsekeskkooli õpilast vanuses 18-45 aastat. Keskmine vanus: $22,35 \pm 5,67$ aastat, haridus: kutsekeskkooli 1.-3. kursus, sugu: 37 meest, 3 naist, lühinägelikke 7 õpilast, normaalse nägemisega 33 õpilast, kannavad prille või läätsesid 5 õpilast, ei kannanud prille või läätsesid 35 õpilast.

Kakskümmend kaheksa eestikeelset täiskasvanute kooli õpilast, vanuses 16-48 aastat. Keskmine vanus: $25,11 \pm 7,65$ aastat, haridus: täiskasvanute gümnaasiumi 9.-11. klassid, sugu: 12 meest, 16 naist, lühinägelikke 8 õpilast, normaalse nägemisega 20 õpilast, kannavad prille või läätsesid 7 õpilast, ei kannanud prille või läätsesid 21 õpilast.

Selles töös oli kasutatud Tartu Ülikooli Eesti Geenivaramu kogutud isiksuse andmeid. Käeolevaks hetkeks on 1731 geenidoonorit täitnud ka NEO-PI-3 küsimustiku (McCrae, Costa, & Martin, 2005) eestikeelse versiooni instruksiooniga iseloomustada iseennast. Doonorite, kellest 57.3% olid naised, keskmine vanus oli $42.8 (\pm 16,5)$ aastat. Nendest 1731 geenidoonorist oli 467 inimest, kes omasid lühinägelikkuse diagnoosi (*RHK-10-s* kood H52.1).

Tulemused

Lühinägeliku inimese isiksuse stereotüübid eestlastel ja venelastel.

Tabelis 1 on näidatud 28 eestlase ja 40 Eestis elava venelase keskmised hinnangud ja nende standardhälve tüüpilise lühinägeliku inimese isiksuse omadustele:

Tabel 1. Lühinägeliku inimese stereotüübi hinnangute keskmised skoorid ja standardälve

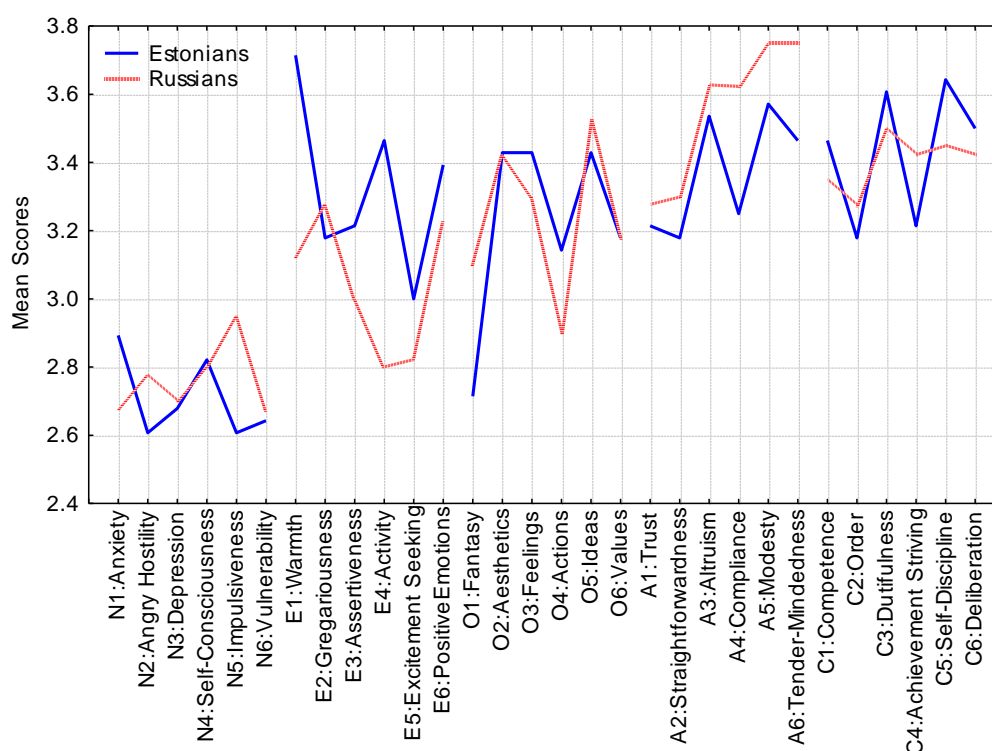
	Stereotüüp				Enesehinnang			
	Eestlased		Venelased		Eestlased		Venelased	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
N1:Anxiety	2.89	0.92	2.68	0.86	2.57	1.10	2.35	1.05
N2:Angry Hostility	2.61	0.74	2.78	1.00	2.64	1.16	2.40	1.15
N3:Depression	2.68	0.67	2.70	0.79	2.43	0.84	2.28	1.09
N4:Self-Consciousness	2.82	0.77	2.80	1.09	2.29	0.81	2.48	1.22
N5:Impulsiveness	2.61	0.92	2.95	0.96	2.71	1.15	2.45	1.11
N6:Vulnerability	2.64	0.73	2.67	1.07	2.29	0.90	2.17	1.01
E1:Warmth	3.71	0.81	3.13	0.97	3.79	0.88	3.65	0.83
E2:Gregariousness	3.18	0.77	3.28	0.99	3.68	1.09	3.42	1.13
E3:Assertiveness	3.21	0.83	3.00	0.88	3.50	0.79	3.53	1.04
E4:Activity	3.46	0.79	2.80	1.02	3.79	0.88	3.65	1.10
E5:Excitement Seeking	3.00	0.90	2.83	0.93	3.68	1.09	3.52	1.01
E6:PositiveEmotions	3.39	0.69	3.23	0.89	3.71	0.98	3.63	0.87
O1:Fantasy	2.71	1.01	3.10	0.90	2.68	0.98	3.85	0.92
O2:Aesthetics	3.43	0.69	3.42	0.93	3.25	1.08	3.42	1.06
O3:Feelings	3.43	0.79	3.30	0.99	4.07	0.66	3.38	0.95
O4:Actions	3.14	0.93	2.90	0.98	3.54	1.20	3.13	1.18
O5:Ideas	3.43	0.88	3.53	0.93	3.75	0.84	3.95	0.85
O6:Values	3.18	0.86	3.18	1.01	3.82	0.98	3.77	0.83
A1:Trust	3.21	0.96	3.28	0.91	2.93	1.05	2.80	0.99
A2:Straightforwardness	3.18	0.61	3.30	1.11	3.29	1.12	3.20	1.14

A3:Altruism	3.54	0.74	3.63	0.87	3.96	0.88	3.70	0.88
A4:Compliance	3.25	0.80	3.62	0.77	3.32	0.86	3.28	0.99
A5:Modesty	3.57	0.84	3.75	0.87	3.57	0.88	3.53	0.91
A6:Tender-Mindedness	3.46	0.64	3.75	0.81	4.04	0.69	3.75	0.93
C1:Competence	3.46	0.74	3.35	1.05	3.50	0.69	3.88	0.82
C2:Order	3.18	0.82	3.27	0.82	3.75	0.80	3.67	1.10
C3:Dutifulness	3.61	0.69	3.50	0.99	3.93	0.60	3.70	0.94
C4:Achievement Striving	3.21	0.83	3.42	0.90	3.32	0.90	3.40	0.96
C5:Self-Discipline	3.64	0.91	3.45	0.96	3.57	0.92	3.55	1.08
C6:Deliberation	3.50	0.88	3.42	1.06	3.54	1.07	3.67	0.92

Märkus: Alaskaalade nimed on toodud toodud vastavalt originaalile inglise keeles. M = keskmine; SD = standardhälve. Siin ja ülejäänud töös on kasutatud punkti, mitte koma kümnendkohtade eristamiseks.

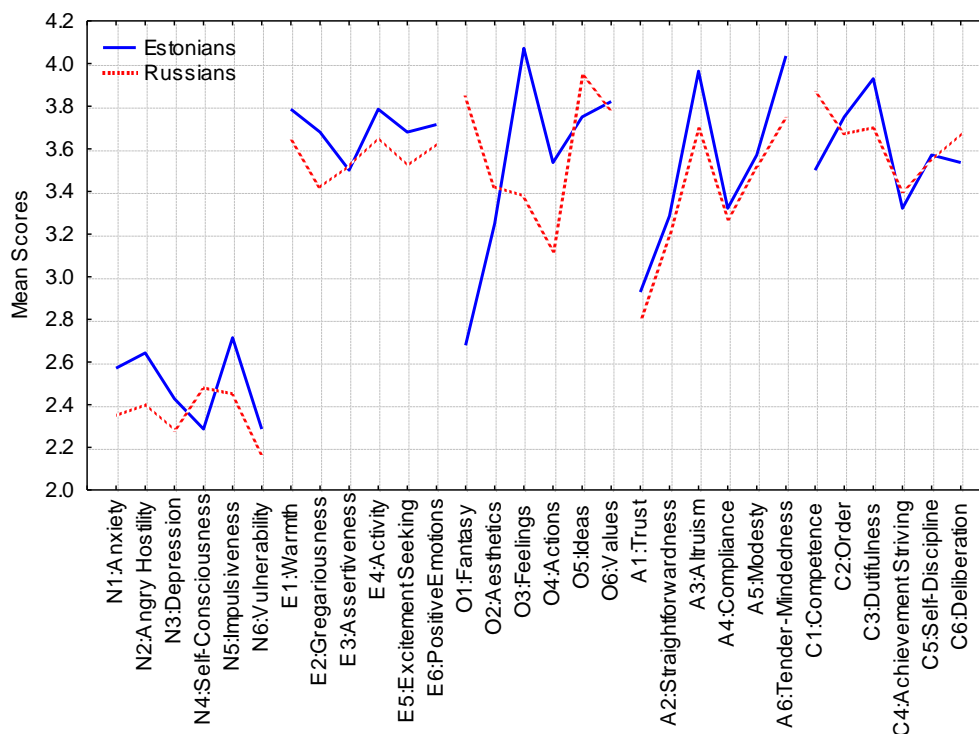
Kuigi silma järgi on raske hinnata, on eestlaste ja venelaste arvamus lühinägeliku inimese isiksuse omadustest üsna sarnane. Korrelatsioon profiilide vahel oli .72 ($p < .0001$). Seda sarnasust on kõige parem näha graafilisel kujul, nagu see on näidatud joonisel 1.

Joonis 1. Eestlaste ja venelaste arvamus lühinägeliku inimese isiksuse omadustest

Joonisel 2 on kujutatud samade vastajate enesehinnangute keskmised profiilid.

Joonis 2. Enesehinnangute keskmised profiilid

Kuna joonisel 2 näidatud profiilide kuju on üsna sarnane, siis on ka ootuspäraselt nende omavaheline korrelatsioon üsna kõrge ($r = .83$, $p < .001$). Ainus suur erinevus on selles, et venelased arvasid, et nad on avatud fantaasiale (O1). Samas arvasid eestlased, et neil pole mingit kalduvust fantaseerimiseks. Vastupidine olukord oli aga avatusega tunnetele. Eestlased pidasid võrreldes venelastega ennast palju avatumaks tunnetele.

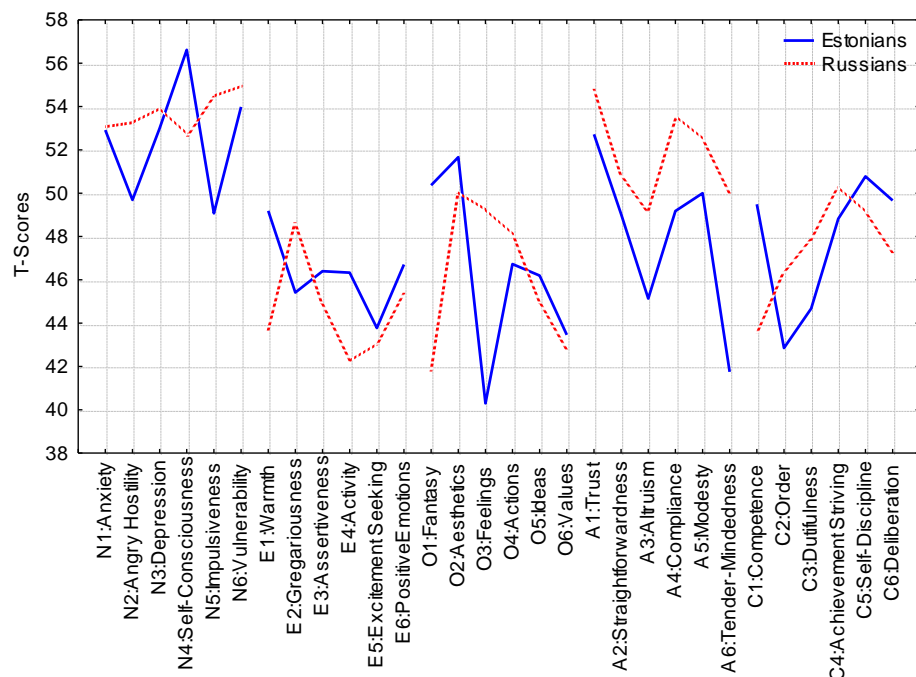
Kas saadud 28 eestlase ja 40 venelase profiilid on usaldusväärsed? NCS küsimustikku on väga harva kasutatud enesehinnangute kogumiseks. Eestlaste enesehinnanguid mõõdeti NCS-i abil uuringus, milles osalesid 6 Balti mere piirkonna maad (Realo et al., 2009). Venelaste enesehinnangud on saadaval uurimusest, milles uuriti üle 10 tuhande vene üliõpilase enese kirjeldusi üle kogu Vene Föderatsiooni (Allik, Möttus, & Realo, 2010). Käesolevas uuringus saadud eestlaste enesehinnangu profiil korreleerub üsna tugevalt 2009. aastal saadud eestlaste ($N=275$) enesehinnangutega: $r = .89$, $p < .0001$. Neljakümne venelase keskmine enesehinnangute profiil korreleerub aga Venemaalt kogutud andmetega ($N=10708$) veelgi tugevamalt: $r = .91$, $p < .0001$. Seega võib järeldada, et käesolevas uuringus saadud enesehinnangud on piisavalt usaldusväärsed.

Eestlased kirjeldavad tüüpilist lühinägelikku inimest üsna sarnaselt sellele, kuidas nad kirjeldavad iseennast ($r = .79$, $p < .0001$). Korrelatsioon venelaste poolt antud hinnangutele

iseendale ja tüüpilisele lühinägelikule olid samuti kõrgelt korreleeritud ($r = .68$, $p < .0001$). See, et korrelatsioon on veidi väiksem, kui eestlastel võib olla näiteks seletatav sellega, et enesehinnangud ei ole saadud Eestis elavatelt venelastelt, vaid neilt, kes elavad Kamtšatkast kuni Moskvani.

Kuid kahe profiili sarnasus ei välista seda, et ühes neist on rõhutatud ühte või vähendatud teist omadust. Stereotüüpide uurimise klassik Gordon Allport defineeris stereotüüpe, kui kas positiivses või negatiivses suunas tegelike omaduste liialdusi (Allport, 1978/1954). Seepärast oleks mõttekas vaadata, milline on lühinägeliku stereotüübi ja inimeste enesehinnangute vahe. Joonisel 3 on eestlaste ja venelaste lühinägeliku stereotüübist maha lahutatud nende keskmised enesehinnangud.

Joonis 3. Mille poolest lühinägelikele antud hinnangud erinevad inimeste keskmisest enesehinnangust

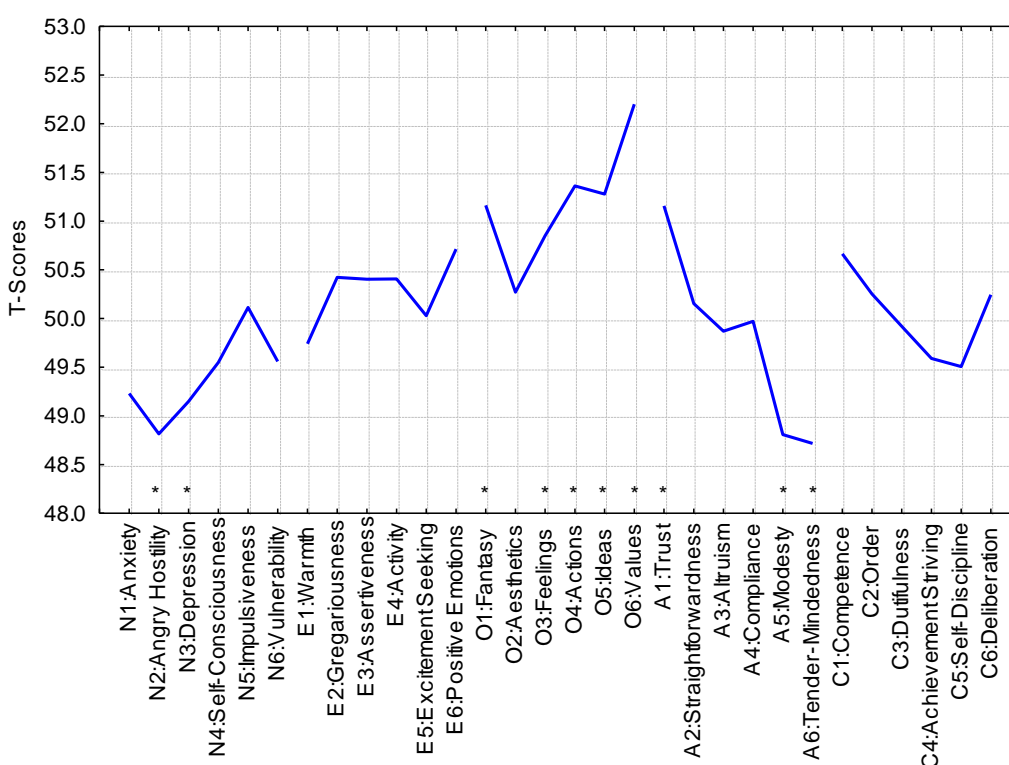

Isegi silma järgi on näha, et vahede profiilid (lühinägeliku stereotüüp miinus enesehinnangud) on taaskord üsna sarnase kujuga. See tähendab, et tegemist on korduva stereotüübiga: eestlased rõhutavad või ei rõhuta venelastega sarnaseid isiksuse omadusi, mille poolest nende arvates lühinägelikud erinevad normaalnägijatest. Korrelatsioon profiilide vahede vahel on $r = .51$, $p = .004$. Korrelatsioon oleks märksa kõrgem, kui poleks piisavalt suuri vahesid alaskaaladel O1: Fantaasia, O3: Tunded ja C1: Kompetentsus.

Kuigi Allporti teooria ütleb, et stereotüübid on tegelike positiivsete või negatiivsete omaduste liialdused, siis hilisemad uurimused on näidanud, et mitmetel stereotüüpidel ei ole alust. Selleks,

et otsustada, kas lühinägeliku stereotüübil on reaalselt alust tuleks võrrelda stereotüüpe tegeliku olukorraga. Selleks võib kasutada Tartu Ülikooli Eesti Geenivaramu kogutud isiksuse andmeid. Käeolevaks hetkeks on 1731 geenidoonorit täitnud ka NEO-PI-3 küsimustiku (McCrae, Costa, & Martin, 2005) eestikeelse versiooni instruksiooniga iseloomustada iseennast. Doonorite, kellest 57.3% olid naised, keskmine vanus oli 42.8 ($\pm 16,5$) aastat. Nendest 1731 geenidoonorist oli 467 inimest, kes omasid lühinägelikkuse diagnoosi (RHK-10-s kood H52.1). Joonisel 4 on kujutatud lühinägelike keskmine isiksuse profiil T-ühikutes (valimi kogukeskmine on 50 ja standarthälve võrdne 10 ühikuga).

Joonis 4. Lühinägelikkuse diagnoosida H52.1 inimeste keskmine isiksuse profiil ($N=467$)

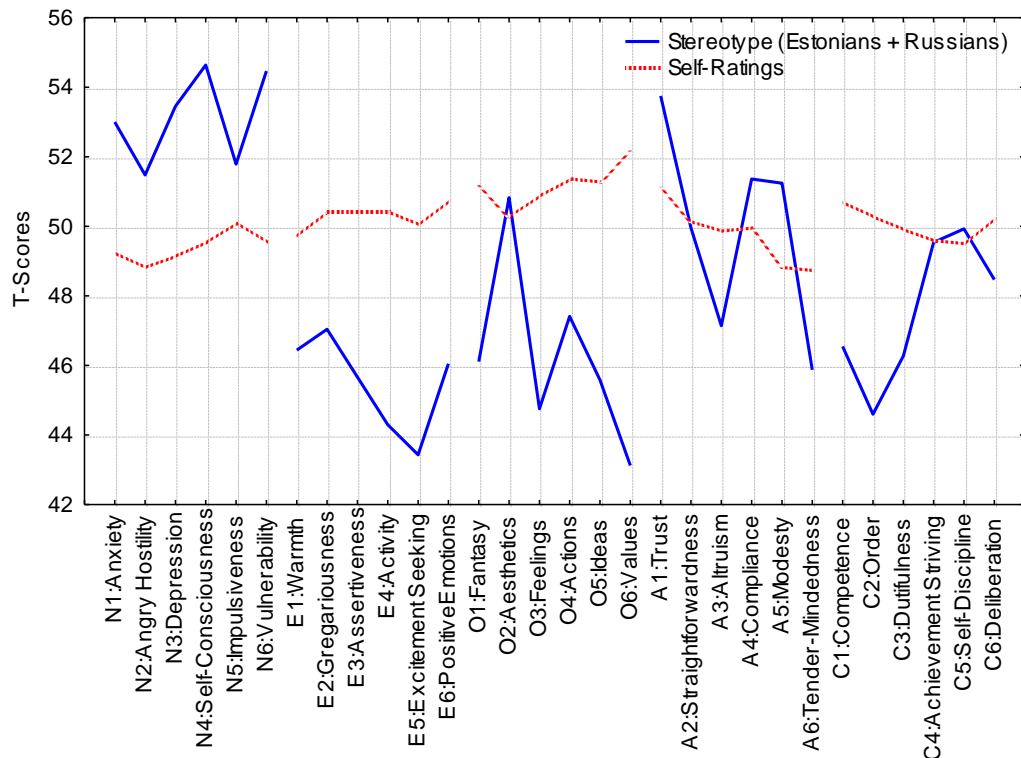
Alaskaalade kohal olevad tärnid (*) näitavad erinevuste statistilist olulisust ($p < .01$). Seega erinevad lühinägelikud vastajad 10 alaskaalal kogu valimi keskmisest. Selle järgi on lühinägelikud keskmisest väiksema vaenulikkuse (N2), masenduse (N3), tagasihoidlikkuse (A5) ja osavõtlikkusega (A6). Kõige silmatorkavamad erinevused on aga avatuse alaskaalade: lühinägelikud inimesed saavad kõrgemaid skoori kõigil avatuse skaaladel. Lühinägelikud inimesed on keskmisest rohkem avatud uutele ideedele, väärtustele ja tegudele. Need tulemused vähemalt avatuse osas langevad kokku teiste varem saadud tulemustega (van de Berg, Dirani, Chen, Haslam, & Baird, 2008).

Kahjuks on Geenivaramus olemas andmed vaid eestlaste kohta ja ei ole teada ka teisi kogutud andmeid lühinägelike isiksuse omaduste kohta.

Lühinägeliikkuse seos avatusega pole üllatuslik, kuna osades isiksuse klassifikatsioonides nimetatakse avatuse (O) faktorit hoopis intellektiks. Uurimused on aga näidanud, et müoopial ja intelligentsusel võib olla (osaliselt) ühine geneetiline alus (Karlsson, 2009).

Joonisel 4 kujutatud lühinägeliike inimeste keskmist isiksuse profiili on mõtet võrrelda joonisel 3 kujutatud lühinägeliikkus stereotüübiga.

Joonis 5. Lühinägeliike enesehinnangute profiili võrdlus stereotüübiga

Joonisel torkab silma kaks asja. Stereotüübi muutused on palju suurema amplituudiga. See on see, millest kõneles Allport: stereotüübid suurendavad või võimendavad tegelikke erinevusi. Teine tähelepanek on see, et need isiksuse omadused, mille poolest lühinägelikud inimesed erinevad teistest on teised, kui need omadused, mida inimesed omistavad oma hinnangutes tüüpilisele lühinägelikule inimesele. Seega stereotüübid võimendavad küll isiksuse omadusi, kuid mitte neid, mille poolest lühinägelikud tegelikult erinevad nendest, kellel pole probleeme nägemisega. Joonisel kujutatud profiilid on omavahel hoopis negatiivselt seotud: $r = .49$, $p = .006$.

Tabel 2. Lühinägeliku inimese stereotüübi täiendavate hinnangute keskmised skoorid ja standardälve

	Eestlased		Venelased	
Täiendavad küsimused	Stereotüüp	Enesehinnangud	Stereotüüp	Enesehinnangud
34. Vaimselt vähevõimekas, rumal	3.50±0.79	3.82±0.55	3.93±0.83	4.03±0.77
35. Vilunud, osavate ja kiirete liigutustega	3.11±0.74	2.39±0.96	3.00±0.78	2.28±0.93
36. Aeglaselt mõtlev, vähetaibukas	3.29±0.81	3.68±0.77	3.50±0.82	3.85±0.83
37. Orienteerub hästi linnas või metsas	3.00±0.86	2.57±1.17	3.00±1.06	1.95±1.08
38. Täidab kergelt ruumilisi ülesandeid	2.93±0.77	2.68±0.86	3.05±0.99	2.38±1.13

Nii eesti- kui venekeelsed vastajad olid arvamisel, et võimekuselt (#34) ja taibukuselt (#36) on lühinägelikud üle sellest, kuidas inimesed hindasid iseeenda võimekust ja taibukust. Isegi orienteerumisvõime (#37) ja ruumiliste ülesannete (#38) oldi arvamisel, et lühinägelikud saavad neist paremini hakkama, kui inimene ise. Seega see osa stereotüübist langeb pigem kokku tegeliku olukorraga: keskelt läbi on lühinägelikkus seotud veidi kõrgema vaimse võimekusega.

Arutelu ja järeldused

Seega on tegemist mõnevõrra üllatusliku olukorraga. Mõned stereotüübid on adekvaatsed selles mõttes, et nad kordavad tegelikult esinevaid erinevusi. Näiteks üldiselt arvatakse, et naised on emotsionaalselt ebastabiilsemad vastandina meestele, kes on sotsiaalselt domineerivamad. See stereotüüp peab paika praktiliselt igas seni uuritud kultuuris (Schmitt, Realo, Voracek, & Allik, 2008). Kuid on olemas stereotüüpe, mis ei vasta tegelikkusele. Näiteks rahvuslikel stereotüüpidel ei näi olevat reaalselt alust (Terracciano et al., 2005). Näiteks arvatakse, et lõuna- ja põhja-itaallased on iseloomult väga erinevad. Sellel stereotüübil pole mingit alust, kuna enesekirjeldustes pole mingit vahet, millises Itaalia piirkonnas inimene elab (McCrae, Terracciano, Realo, & Allik, 2007). Samuti arvatakse, et üksi kasvanud lapsed on sotsiaalselt

kohanematud, kuigi enesekirjeldustes pole ühtegi olulist vahet üksi ja koos õdede ja vendadega kasvanud inimeste isiksuse kirjeldustes (Möttus, Indus, & Allik, 2008).

Käesolev andmestik on üllatuslik selle poolest, et tegemist näib olevat antistereotüübiga. Stereotüüpsed ettekujutused lühinägelikest, mitte ei võimenda neid isiksuse omadusi, mille poolest lühinägelikud erinevad normaalse nägemisega inimestest, vaid pööravad nad ümber. Tegelikud erinevused surutakse alla ja võimendatakse neid, mille poolest lühinägelikud tegelikult ei erine normaalse nägemisega inimestest.

Töö aluseks on mitu oletust: et lühinägelikkuse ja isiksuse vahel on olemas seos; et lühinägelikud inimesed erinevad normaalse nägemisega inimestest oma käitumise ja seadumuste poolest, mis on aluseks lühinägelikkusega seotud stereotüüpide kujunemisele; et mingis osas võivad lühinägelikkuse stretetüübid olla adekvaatsed, mingis osas ebaadekvaatsed; et erinevates kultuurides, näiteks eestlaste ja venelaste seas, stereotüübid lühinägelikkusest oleks väga sarnased.

Analüüsides lühinägelikkuse diagnoosida H52.1 inimeste keskmine isiksuse profiili ($N=467$) võib märkata, et selle järgi statistilise olulisusega ($p < .01$) on lühinägelikud keskmisest väiksema vaenulikkuse ($N2$), masenduse ($N3$), tagasihoidlikkuse ($A5$) ja osavõtlikkusega ($A6$). Kõige suuremad erinevused on avatuse alaskaalade: lühinägelikud inimesed saavad kõrgemaid skooore kõigil avatuse skaaladel ja fantaasias ($O1$), tunnetes ($O3$), tegudes ($O4$), ideedes ($=5$) ja väärtustes ($O6$) skoorid omavad statistilist olulisust ($p < .01$). Lühinägelikud inimesed on keskmisest rohkem avatud uutele ideedele, väärtustele ja tegudele. Need tulemused vähemalt avatuse osas langevad kokku teiste varem saadud tulemustega (van de Berg, Dirani, Chen, Haslam, & Baird, 2008). Kahjuks on Geenivaramus olemas andmed ainult eestlaste kohta.

Loovus ja verbaalne võime areneb suure ekstravertsuse, avatuse ja sotsiaalsusega aga lühinägelikel lapsel kompensatsiooni mehhanismina, samuti aga suurendab see juba olemasolevaid isiku omadusi (Halpin, G., Halpin G. and Torrance E. P., 1973). Paljud uurimused näitavad, et vaegnägijatel on paremad verbaalsed võimed ja parem loovus ning loominguline mõtlemine võrreldes normaalse nägemisega lastega (Tisdall ja Blackhurst, 1971; Campbell, 1960).

Seega võib öelda, et et lühinägelikkuse ja isiksuse vahel on olemas seos ning et lühinägelikud inimesed erinevad normaalse nägemisega inimestest oma käitumise ja seadumuste poolest (näiteks suhtlemise ja tegevuste viisides), ning isiksuse omadustest nagu neurootilisus, meelekindlus ja avatus. Lühinägelikkuse seos avatusega, mis mõnikord kasutatakse intellekti

tunnusena, pole üllatuslik, kuna uurimused on näidanud, et müoopial ja intelligentsusel võib olla (osaliselt) ühine geneetiline alus (Karlsson, 2009).

Eeldus, et mingis osas võivad lühinägelikkuse stretetüübid olla adekvaatsed, mingis osas ebaadekvaatsed ka oli toestatud. Joonisel nr 5 on stereotüüpide muutused suurema amplituudiga. See räägib sellest, et stereotüübid suurendavad tegelikke erinevusi, aga isiksuse omadusi, kuid mitte neid, mille poolest lühinägelikud tegelikult erinevad inimestest normaalse nägemisega. Joonisel kujutatud profiilid on negatiivselt seotud: $r = .49$, $p = .006$.

Nii eesti- kui venekeelsed vastajad olid arvamisel, et võimekuselt (#34) ja taibukuselt (#36) on lühinägelikud üle sellest, kuidas inimesed hindasid iseeenda võimekust ja taibukust. Ja mingil määral see vatab tõele, kuna mioopia võib olla seotud positiivselt kõrgema intellektiga. Samal ajal see, et katseisikud hindasid lühinägelike orienteerumisvõimet (#37) ja ruumiliste ülesannete edukust (#38) parem kui enda omadusi, näitab seda, et stereotüüpe mõnokord ei vasta tõele.

Stereotüüpsed ettekujutused lühinägelikest, mõnikord mitte ei võimenda neid isiksuse omadusi, mille poolest lühinägelikud erinevad normaalse nägemisega inimestest, vaid pööravad nad ümber. Tegelikud erinevused surutakse alla ja võimendatakse neid, mille poolest lühinägelikud tegelikult ei erine normaalse nägemisega inimestest.

Samuti me eeldasime, et erinevates kultuurides, näiteks eestlaste ja venelaste seas, stereotüübid lühinägelikkusest oleks väga sarnased. Uurimuse käigus selgus, et nagu me eeldasime eestlaste ja venelaste arvamus lühinägeliku inimese isiksuse omadustest on üsna sarnane. Korrelatsioon oli $.72$ ($p < .0001$). Eestlased kirjeldavad tüüpilist lühinägelikku inimest sarnaselt sellele, kuidas nad kirjeldavad iseennast. Korrelatsioon on kõrge ($r = .79$, $p < .0001$). Sarnane on ka olukord venelastega. Korrelatsioon venelaste antud hinnangutele iseendale ja tüüpilisele lühinägelikule oli samuti kõrge ($r = .68$, $p < .0001$). See, et korrelatsioon on veidi väiksem, kui eestlastel. Kuna joonisel 2 näidatud enesehinnangu eestlaste ja venelaste profiilide kuju on üsna sarnane, siis on ka ootuspäraselt nende omavaheline korrelatsioon üsna kõrge ($r = .83$, $p < .001$). Suured erinevused on selles, et venelased arvasid, et nad on rohkem avatud fantaasiale (O1) võrreldes eestlastega, eestlased pidasid võrreldes venelastega ennast avatumaks tunnetele (O3) ning suured erinevused on ka kompetentsuses (C1).

Viited

1. Юрий Аллик, Рене Мыттус, Ану Реало, Хелле Пуллманн, Анастасия Трифонова, Роберт Р. МакКрэй, Борис Г. Мещеряков и другие.(2009).Конструирование национального характера: свойства личности, приписываемые типичному русскому. Международный научный журнал Культурно-историческая психология Cultural-Historical Psychology. № 1.Московский городской психолого-педагогический университет
2. Allik, J., Mõttus, R., & Realo, A. (2010). Does national character reflect mean personality traits when both are measured by the same instrument? *Journal of Research in Personality*, 44, 62-69.
3. Allport, G. W. (1978/1954). *The nature of prejudice* (25th Anniversary ed.). New York:Basic Books.
4. Allport, G.(1935). *Attitudes*, Reprinted from *A Handbook of Social Psychology*, Clark University Press, pp. 798-844.
5. Campbell, Donald T. (1960) Blind variation and selective retention in creative thought as in other knowledge processes, *Psychological Review*, Vol. 67, No. 6, 380-400
6. Costa, P.T. Jr., and McCrae, R.R. (1992) *Revised NEO Personality Inventory (NEO PI R) and NEO Five-Factors Inventory (NEOFFI)- professional manual*, Odessa FL: Psychological Assessment Resources, Inc.
7. Halpin, Glennelle, Halpin, Gerald and Torrance ,E. Paul. (1973) Effects of blindness on creative thinking abilities of children, *Developmental Psychology*, Vol. 9, No. 2, 268-274

8. Hertel, Guido, Schroer, Joachim, Batinic, Bernad, and Naumann, Sonja. (2008). Do Shy People Prefer to Send E-Mail? Personality Effects on Communication Media Preferences in Threatening and Nonthreatening Situations, *Social Psychology*, Vol. 39(4):231–243
9. Karlsson, J. L. (2009). Major Intelligence Gene Tied to Myopia: A Review. *Mankind Quarterly*, 49(3-4), 280-291.
10. Литвак А.Г. (1998). Психология слепых и слабовидящих: учеб. пособие / А.Г. Литвак ; Рос. гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена. - СПб. : Изд-во РГПУ, - 271 с.
11. McCrae, R. R., Costa, P. T., & Martin, T. A. (2005). The NEO-PI-3: a More Readable Revised Neo Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 84(3), 261-270.
12. McCrae, R. R., Terracciano, A., Realo, A., & Allik, J. (2007). Climatic warmth and national wealth: Some culture-level determinants of national character stereotypes. *European Journal of Personality*, 21(8), 953-976.
13. Möttus, Rene, Indus, Kristjan, Allik, Jüri. (2008). Accuracy of only children stereotype, *Journal of Research in Personality* 42(4), 1047–1052
14. Möttus, R. Pullman, H. and Allik, J. (2006) Toward More Readable Big Five Personality Inventories. *European Journal of Psychological Assessment*, 22(3), 149-157
15. Realo, A., Allik, J., Verkasalo, M., Lönnqvist, J. E., Kwiatkowska, A., Kõöts, L., et al. (2009). Mechanisms of the national character stereotype: How people in six neighboring countries of Russia describe themselves and the typical Russian. *European Journal of Personality*, 23, 229-249.
16. Schmitt, D. P., Realo, A., Voracek, M., & Allik, J. (2008). Why can't a man be more like a woman? Sex differences in big five personality traits across 55 cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94(1), 168-182.

17. Smith, Eliot R. and DeCoster, Jamie. (2000). Dual-Process Models in Social and Cognitive Psychology: Conceptual Integration and Links to Underlying Memory Systems, *Pers Soc Psychol Rev*; 4; 108
18. Terracciano, A., Abdel-Khalek, A. M., Adam, N., Adamovova, L., Ahn, C., Ahn, H. N., et al. (2005). National character does not reflect mean personality trait levels in 49 cultures. *Science*, 310(5745), 96-100.
19. Tisdall, William J., Blackhurst, A. Edward (1971) Divergent thinking in blind children, *Journal of Educational Psychology*, Vol. 62, No. 6, 468-473
20. van de Berg, R., Dirani, M., Chen, C. Y., Haslam, N., & Baird, P. N. (2008). Myopia and personality: The genes in myopia (GEM) personality study. *Investigative Ophthalmology & Visual Science*, 49(3), 882-886.
21. Зоткина Е.А. (2007). Специальная психология, Самара, Изд-во «Универс групп», 212 с.
22. Zwaan, Rolf A., Taylor, Lawrence J. (2006). Seeing, acting, understanding: Motor resonance in language comprehension, *Journal of Experimental Psychology: General*, Vol 135(1), pp. 1-11

Lisad

Lisa 1. Küsimustik eesti keeles.

UURIMUS ISIKSUSE KOHTA

Käesolev küsimustik on osa avaliku arvamuse uurimusest. Selle uurimuse eesmärgiks on kindlaks teha, mida inimesed arvavad lühinägelike inimeste (need, kes peaksid kandma miinus prille või läätsesid, et teravalt kaugele näha) iseloomujoontest. Teie vastused on anonüümsed ja konfidentsiaalsed. Teie osalus uurimuses on vabatahtlik ja seega võite küsimustiku täitmise igal ajal katkestada.

Meid huvitab Teie arvamus lühinägelike tüüpiliste isiksuse omaduste kohta. Teie ülesandeks on hinnata, kuivõrd tõenäoliselt iseloomustavad järgmised 38 omadust **tüüpilist lühinägelikku** inimest. Skaala mõlemas otspunktis on toodud kirjeldused. Teie ülesandeks on märkida kui tõenäoline on, et need kirjeldused iseloomustavad tüüpilist lühinägelikku.

Näiteks, kui Te arvate et tüüpiline lühinägelik on *väga tõenäoliselt* lühike, märkige oma vastus järgmisel viisil:

Lühike ☒ 1 2 3 4 5 Pikk

Kui Te aga arvate, et tüüpiline lühinägelik on *üsna tõenäoliselt* pikk, märkige vastus alltoodud viisil:

Lühike 1 2 3 ☒ 4 5 Pikk

Kui Teile aga näib, et lühinägeliku iseloomustamiseks sobivad võrdse tõenäosusega mõlemas skaala otsas toodud omadused või juhul kui Te ei suuda otsustada, märkige palun oma vastus järgmiselt:

Lühike 1 2 3 ☐ 4 5 Pikk

PALUN JÄTKAKE JÄRGMISEL LEHEL! LÜHINÄGELIK ON TÕENÄOLISELT:

1. Ärev, närviline, murelik	1	2	3	4	5	Sundimatu, rahulik, pingevaba
2. Sõbralik, soe, südamluk	1	2	3	4	5	Külm, reserveeritud
3. Elava kujutlusvõimega, unistaja	1	2	3	4	5	Praktiline, maine, kaine mõistusega
4. Usaldav, kergeusklik, naiivne	1	2	3	4	5	Kahtlustav, skeptiline, küüniline
5. Võimekas, efektiivne, asjatundlik	1	2	3	4	5	Saamatu, oskamatu
6. Tasakaalukas, rahulik	1	2	3	4	5	Kergesti ärrituv, vihane, kergesti haavuv
7. Eraklik, häbelik, seltskonda vältiv	1	2	3	4	5	Seltsi armastav, sotsiaalne, seltskondlik
8. Ei huvitu kunstist, muusikast, kirjandusest	1	2	3	4	5	Hindab kõrgelt kauneid kunste ja ilu
9. Kaval, salatsev, manipuleeriv	1	2	3	4	5	Avameelne, siiras, otsekohene
10. Korratu, hooletu	1	2	3	4	5	Organiseeritud, korralik, süstemaatiline
11. Masendunud, kurb, pessimistlik	1	2	3	4	5	Rahulolev, optimistlik
12. Kehtestav, enesekindel, pealetükkiv	1	2	3	4	5	Allaheitlik, alistuv, teistele järgneja
13. Emotsionaalselt tundlik, kirglik	1	2	3	4	5	Tundetud, ei pane tähele enda ega teiste tundeid
14. Lahke, abivalmis, hoolitsev	1	2	3	4	5	Isekas, omakasupüüdlik, kitsi
15. Kohusetundlik, hoolas	1	2	3	4	5	Mitteusaldusväärne, lohakas
16. Enesekindel, tunneb end teistega koos olles mugavalt	1	2	3	4	5	Tunneb piinlikkust, kohmetu, pelglik
17. Aeglane, loid, jõuetu	1	2	3	4	5	Aktiivne, energiline, hõivatud
18. Harjumuste kütkeis, eelistab tavapärast	1	2	3	4	5	Uuenduslik, eelistab vaheldust
19. Agressiivne, võistluslik, kangekaelne	1	2	3	4	5	Järeleandlik, koostöövalmis, leplik
20. Laisk, auahnuseta, mitte-edasipüüdlik	1	2	3	4	5	Ambitsioonikas, auahne, tööhull
21. Impulsiivne, ei suuda kiusatusele vastu panna	1	2	3	4	5	Tugeva enesekontrolliga, ennast piirav
22. Seiklushimuline, naudingutsija, riskeerija	1	2	3	4	5	Alalhoidlik, ei otsi põnevust ega seiklusi
23. Vaimselt avatud, uudishimulik, eelarvamusteta	1	2	3	4	5	Piiratud huvidega, tüdineb ruttu ideedest ja arutlustest
24. Tagasihoidlik, ei kipu esile	1	2	3	4	5	Ülbe, ennasttäis
25. Distsiplineeritud, järjekindel, tahtejõuline	1	2	3	4	5	Lükkab tegevusi edasi, loobuja, nõrga tahtejõuga
26. Paindlik, vastupidav, tuleb hästi toime kriisiolukorras	1	2	3	4	5	Haavatav, abitu, kaotab raskes olukorras pea
27. Tõsine, rõõmutu, tujutu	1	2	3	4	5	Õnnelik, rõõmsameelne, heatujuline
28. Paindumatu, traditsionaalne, konservatiivne	1	2	3	4	5	Vabameelne, salliv
29. Osavõtmatu, halastamatu, mittesentimentaalne	1	2	3	4	5	Kaastundlik, teiste suhtes hooliv
30. Järelemõtlematu, ettevaatamatu	1	2	3	4	5	Ettevaatlik, arvestav, kaalutlev
31. Kontrollimatute tungide, soovide, ihade poolt juhitud	1	2	3	4	5	Seisab hõlpsasti ahvatlustele vastu
32. Teisi inimesi juhtiv, otsustava meelega	1	2	3	4	5	Ei kaldu teisi inimesi juhtima ja suunama
33. Emotsioonidele, tunnetele avatud	1	2	3	4	5	Tunnetele vähest tähelepanu pöörav
34. Vaimselt vähevõimekas, rumal	1	2	3	4	5	Vaimselt võimekas, tark
35. Vilunud, osavate ja kiirete liigutustega	1	2	3	4	5	Kohmaks, saamatu ja nurgeliste liigutustega

36. Aeglaselt mõtleb, vähetaibukas	1	2	3	4	5	Taibukas, kiiresti mõtleb
37. Orienteerub hästi linnas või metsas	1	2	3	4	5	Orienteerub halvasti linnas või metsas
38. Täidab kergelt ruumilisi ülesandeid	1	2	3	4	5	Täidab raskustega ruumilisi ülesandeid

PALUN OODAKE, KUNI ANTAKSE JUHISED UURIMUSE JÄRGMISE OSA LÄBIVIIMISEKS!

Selles osas Teie ülesandeks on hinnata, kuivõrd tõenäoliselt iseloomustavad järgmised 38 omadust **Teid ennast**. Skaala mõlemas otspunktis on toodud kirjeldused. Teie ülesandeks on märkida kui tõenäoline on, et need kirjeldused iseloomustavad **Teid ennast**.

MINA OLEN TÕENÄOLISELT:

1. Ärev, närviline, murelik	1	2	3	4	5	Sundimatu, rahulik, pingevaba
2. Sõbralik, soe, südamlilik	1	2	3	4	5	Külm, reserveeritud
3. Elava kujutlusvõimega, unistaja	1	2	3	4	5	Praktiline, maine, kaine mõistusega
4. Usaldav, kergeusklik, naiivne	1	2	3	4	5	Kahtlustav, skeptiline, küüniline
5. Võimekas, efektiivne, asjatundlik	1	2	3	4	5	Saamatu, oskamatu
6. Tasakaalukas, rahulik	1	2	3	4	5	Kergesti ärrituv, vihane, kergesti haavuv
7. Eraklik, häbelik, seltskonda vältiv	1	2	3	4	5	Seltsi armastav, sotsiaalne, seltskondlik
8. Ei huvitu kunstist, muusikast, kirjandusest	1	2	3	4	5	Hindab kõrgelt kauneid kunste ja ilu
9. Kaval, salatsev, manipuleeriv	1	2	3	4	5	Avameelne, siiras, otsekohene
10. Korratu, hooletu	1	2	3	4	5	Organiseeritud, korralik, süstemaatiline
11. Masendunud, kurb, pessimistlik	1	2	3	4	5	Rahulolev, optimistlik
12. Kehtestav, enesekindel, pealetükkiv	1	2	3	4	5	Allaheitlik, alistuv, teistele järgneja
13. Emotsionaalselt tundlik, kirglik	1	2	3	4	5	Tundetud, ei pane tähele enda ega teiste tundeid
14. Lahke, abivalmis, hoolitsev	1	2	3	4	5	Iseka, omakasupüüdlik, kitsi
15. Kohusetundlik, hoolas	1	2	3	4	5	Mitteusaldusväärne, lohakas
16. Enesekindel, tunneb end teistega koos olles mugavalt	1	2	3	4	5	Tunneb piinlikkust, kohmetu, pelglik
17. Aeglane, loid, jõuetu	1	2	3	4	5	Aktiivne, energiline, hõivatud
18. Harjumuste kütkeis, eelistab tavapärasest	1	2	3	4	5	Uuenduslik, eelistab vaheldust
19. Agressiivne, võistluslik, kangekaelne	1	2	3	4	5	Järeleandlik, koostöövalmis, leplik
20. Laisk, auahnuseta, mitte-edasipüüdlik	1	2	3	4	5	Ambitsioonikas, auahne, tööhull
21. Impulsiivne, ei suuda kiusatusel vastu panna	1	2	3	4	5	Tugeva enesekontrolliga, ennast piirav
22. Seiklushimuline, naudingutsija, riskeerija	1	2	3	4	5	Alalhoidlik, ei otsi põnevust ega seiklusi
23. Vaimselt avatud, uudishimulik, eelarvamusteta	1	2	3	4	5	Piiratud huvidega, tüdineb ruttu ideedest ja arutlustest
24. Tagasihoidlik, ei kipu esile	1	2	3	4	5	Ülbe, ennasttäis
25. Distsiplineeritud, järjekindel, tahtejõuline	1	2	3	4	5	Lükkab tegevusi edasi, loobuja, nõrga tahtejõuga
26. Paindlik, vastupidav, tuleb hästi toime kriisiolukorras	1	2	3	4	5	Haavatav, abitu, kaotab raskes olukorras pea
27. Tõsine, rõõmutu, tujutu	1	2	3	4	5	Õnnelik, rõõmsameelne, heatujuline
28. Paindumatu, traditsionaalne, konservatiivne	1	2	3	4	5	Vabameelne, salliv
29. Osavõtmatu, halastamatu, mittesentimentaalne	1	2	3	4	5	Kaastundlik, teiste suhtes hooliv
30. Järelemõtlematu, ettevaatamatu	1	2	3	4	5	Ettevaatlik, arvestav, kaalutlev
31. Kontrollimatute tungide, soovide, ihade poolt	1	2	3	4	5	Seisab hõlpsasti ahvatlustele vastu

juhitud

32. Teisi inimesi juhtiv, otsustava meelega	1	2	3	4	5	Ei kaldu teisi inimesi juhtima ja suunama
33. Emotsioonidele, tunnetele avatud	1	2	3	4	5	Tunnetele vähest tähelepanu pöörav
34. Vaimselt vähevõimekas, rumal	1	2	3	4	5	Vaimselt võimekas, tark
35. Vilunud, osavate ja kiirete liigutustega	1	2	3	4	5	Kohmaks, saamatu ja nurgeliste liigutustega
36. Aeglaselt mõtleb, vähetaibukas	1	2	3	4	5	Taibukas, kiiresti mõtleb
37. Orienteerun hästi linnas või metsas	1	2	3	4	5	Orienteerun halvasti linnas või metsas
38. Täidan kergelt ruumilisi ülesandeid	1	2	3	4	5	Täidan raskustega ruumilisi ülesandeid

TAUSTAANDMED

- Teie sugu (*palun tõmmake sobivale vastusele ring ümber*):
 A mees
 B naine
- Teie sünniaasta (*palun kirjutage*): _____
- Teie emakeel (*palun kirjutage*): _____
- Peamine õpitav eriala (*palun kirjutage*) _____
- Teie rahvus (*palun kirjutage*): _____
- Kas te ise olete lühinägelik? (*palun tõmmake sobivale vastusele ring ümber*)
 A Jah
 B Ei
- Kas te kannate prille või läätsesid? (*palun tõmmake sobivale vastusele ring ümber*)
 A Jah
 B Ei

TÄNAME UURIMUSES OSALEMISE EEST!

Lisa 2. Kõsimustik vene keeles.

ИССЛЕДОВАНИЕ О БЛИЗОРУКИХ ЛЮДЯХ

Этот опросник является частью исследования общественного мнения. Целью исследования является определить черты близоруких людей (людей, кто должен носить очки «минус» или линзы, чтобы четко видеть вдаль), так как общественность это видит. Ваши ответы являются анонимными и конфиденциальными. Ваше участие в исследовании является добровольным, поэтому Вы можете прекратить заполнение опросника в любое время.

Нас интересует Ваше мнение о близоруких людях. Ваше задание – оценить насколько очевидно характеризуют типичного близорукую человека следующие 38 свойств. С обоих концов шкалы приведены описания. Вашим заданием является отметить, насколько очевидно, что эти описания характеризуют типичного близорукую человека.

Например, если вы считаете, что типичный близорукий человек *очень очевидно* низкий, отметьте свой ответ следующим образом:

Низкий ☒ 1 2 3 4 5 Высокий

А если Вы считаете, что типичный близорукий человек *довольно очевидно* высокий, отметьте ответ нижеприведенным способом:

Низкий 1 2 3 ☒ 4 5 Высокий

А если Вам кажется, что для характеристики близорукую человека подходят с одинаковой вероятностью свойства, приведенные в обоих концах шкалы, или в случае, если Вы не можете решить, отметьте, пожалуйста, свой ответ следующим образом:

Низкий 1 2 ☒ 3 4 5 Высокий

ПОЖАЛУЙСТА, ПОДОЛЖИТЕ НА СЛЕДУЮЩЕЙ СТРАНИЦЕ!

БЛИЗОРУКИЙ ЧЕЛОВЕК ОЧЕВИДНО:

1. Тревожный, напряженный, беспокойный	1	2	3	4	5	Непринужденный, спокойный, расслабленный
2. Дружелюбный, теплый, нежный	1	2	3	4	5	Холодный, равнодушный, сдержанный
3. Склонный к фантазированию, мечтаниям, имеет богатое воображение	1	2	3	4	5	Избегающий полетов фантазии, пустых мечтаний, “витаний в облаках”, практичный, приземленный
4. Доверчивый, легковверный, наивный	1	2	3	4	5	Недоверчивый, скептический, циничный
5. Способный, эффективный, компетентный	1	2	3	4	5	Неумелый, неподготовленный
6. Уравновешенный, покладистый	1	2	3	4	5	Несдержанный, раздражительный
7. Стремящийся к уединению, необщительный	1	2	3	4	5	Общительный, уживчивый
8. Безразличный к искусству и красоте	1	2	3	4	5	Интересующийся искусством, ценящим красоту
9. Хитрый, ловкий, манипулирующий	1	2	3	4	5	Честный, прямодушный, открытый
10. Неорганизованный, небрежный	1	2	3	4	5	Организованный, аккуратный
11. Унылый, грустный, пессимистичный	1	2	3	4	5	Удовлетворенный, оптимистичный
12. Уверенный, настойчивый, влиятельный	1	2	3	4	5	Покорный, предпочитающий держаться в тени, ведомый
13. Эмоционально чувствительный, переживающий	1	2	3	4	5	Бесчувственный, избегающий переживаний
14. Добрый, отзывчивый, заботливый	1	2	3	4	5	Эгоистичный, скупой
15. Обязательный, старательный	1	2	3	4	5	Необязательный, ненадежный
16. Общающийся легко и непринужденно	1	2	3	4	5	Застенчивый, стеснительный
17. Медлительный, размеренный	1	2	3	4	5	Активный, энергичный, быстрый
18. Предпочитающий привычное	1	2	3	4	5	Предпочитающий новизну, разнообразие
19. Агрессивный, конкурирующий	1	2	3	4	5	Уступчивый, сотрудничающий
20. Апатичный, ленивый, бесцельный	1	2	3	4	5	Амбициозный, целеустремленный
21. Слабовольный, уступающий искушениям	1	2	3	4	5	Сопrotивляющийся искушениям, способный к самоограничению
22. Склонный к риску и острым ощущениям	1	2	3	4	5	Избегающий риск, возбуждение
23. Любопытный, непредвзятый	1	2	3	4	5	С узким кругозором, нелюбопытный
24. С скромный, нехвастливый	1	2	3	4	5	Тщеславный, высокомерный
25. Дисциплинированный, упорный, способный к длительному напряжению	1	2	3	4	5	Долго раскачивающийся с началом работы, не доводящий дело до конца
26. Неунывающий, не теряющий самообладания в трудных ситуациях	1	2	3	4	5	Легко теряющий надежду, паникующий, беспомощный
27. Безрадостный, скучный, серьезный	1	2	3	4	5	Счастливы, веселый, радостный

28. Консервативный, догматичный	1	2	3	4	5	Признающий разнообразие точек зрения и образов жизни людей и народов
29. Черствый, немилосердный, безжалостный	1	2	3	4	5	Заботливый, добросердечный, сочувствующий, отзывчивый
30. Беспечный, легкомысленный, нерасчетливый	1	2	3	4	5	Предусмотрительный, осторожный
31. Противоречивый, непредсказуемый, неоднозначный	1	2	3	4	5	Предсказуемый, однозначный, без противоречий
32. Подвижник, склонный к самопожертвованию, самоотверженный	1	2	3	4	5	Эгоистичный, предпочитающий свои интересы интересам других, не способный к самопожертвованию
33. Склонный к крайностям, максималист, живущий по принципу «все или ничего»	1	2	3	4	5	Умеренный, избегающий крайностей, придерживающийся золотой середины
34. Умственно недоразвитый, глупый	1	2	3	4	5	Умственно развитый, умный
35. .Ловкий, с умелыми и быстрыми движениями	1	2	3	4	5	Неуклюжий, неумелый, с угловатыми движениями
36. . Медленно соображающий, сомневающийся	1	2	3	4	5	Сообразительный, находчивый, быстро соображающий
37. Хорошо ориентируется в городе или, лесу	1	2	3	4	5	Плохо ориентируется в городе или лесу
38. Легко выполняет пространственные задания	1	2	3	4	5	С трудом выполняет пространственные задания

**ПОЖАЛУЙСТА, ПОДОЖДИТЕ, ПОКА ДАДУТ ИНСТРУКЦИЮ ДЛЯ ПРОХОЖДЕНИЯ
СЛЕДУЮЩЕЙ ЧАСТИ ИССЛЕДОВАНИЯ!**

Ваше задание – оценить насколько очевидно характеризуют **Вас** следующие 38 свойств. С обоих концов шкалы приведены описания. Вашим заданием является отметить, насколько очевидно, что эти описания характеризуют **Вас**.

Я ОЧЕВИДНО:

1. Тревожный, напряженный, беспокойный	1	2	3	4	5	Непринужденный, спокойный, расслабленный
2. Дружелюбный, теплый, нежный	1	2	3	4	5	Холодный, равнодушный, сдержанный
3. Склонный к фантазированию, мечтаньям, имеет богатое воображение	1	2	3	4	5	Избегающий полетов фантазии, пустых мечтаний, “витаний в облаках”, практичный, приземленный
4. Доверчивый, легковверный, наивный	1	2	3	4	5	Недоверчивый, скептический, циничный
5. Способный, эффективный, компетентный	1	2	3	4	5	Неумелый, неподготовленный
6. Уравновешенный, покладистый	1	2	3	4	5	Несдержанный, раздражительный
7. Стремящийся к уединению, необщительный	1	2	3	4	5	Общительный, уживчивый
8. Безразличный к искусству и красоте	1	2	3	4	5	Интересующийся искусством, ценящим красоту
9. Хитрый, ловкий, манипулирующий	1	2	3	4	5	Честный, прямодушный, открытый
10. Неорганизованный, небрежный	1	2	3	4	5	Организованный, аккуратный
11. Унылый, грустный, пессимистичный	1	2	3	4	5	Удовлетворенный, оптимистичный
12. Уверенный, настойчивый, влиятельный	1	2	3	4	5	Покорный, предпочитающий держаться в тени, ведомый
13. Эмоционально чувствительный, переживающий	1	2	3	4	5	Бесчувственный, избегающий переживаний
14. Добрый, отзывчивый, заботливый	1	2	3	4	5	Эгоистичный, скупой
15. Обязательный, старательный	1	2	3	4	5	Необязательный, ненадежный
16. Общающийся легко и непринужденно	1	2	3	4	5	Застенчивый, стеснительный
17. Медлительный, размеренный	1	2	3	4	5	Активный, энергичный, быстрый
18. Предпочитающий привычное	1	2	3	4	5	Предпочитающий новизну, разнообразие
19. Агрессивный, конкурирующий	1	2	3	4	5	Уступчивый, сотрудничающий
20. Апатичный, ленивый, бесцельный	1	2	3	4	5	Амбициозный, целеустремленный
21. Слабовольный, уступающий искушениям	1	2	3	4	5	Сопротивляющийся искушениям, способный к самоограничению
22. Склонный к риску и острым ощущениям	1	2	3	4	5	Избегающий риск, возбуждение
23. Любопытный, непредвзятый	1	2	3	4	5	С узким кругозором, нелюбопытный
24. Скромный, нехвастливый	1	2	3	4	5	Тщеславный, высокомерный

25. Дисциплинированный, упорный, способный к длительному напряжению	1	2	3	4	5	Долго раскачивающийся с началом работы, не доводящий дело до конца
26. Неунывающий, не теряющий самообладания в трудных ситуациях	1	2	3	4	5	Легко теряющий надежду, паникующий, беспомощный
27. Безрадостный, скучный, серьезный	1	2	3	4	5	Счастливый, веселый, радостный
28. Консервативный, догматичный	1	2	3	4	5	Признающий разнообразие точек зрения и образов жизни людей и народов
29. Черствый, немилосердный, безжалостный	1	2	3	4	5	Заботливый, добросердечный, сочувствующий, отзывчивый
30. Беспечный, легкомысленный, нерасчетливый	1	2	3	4	5	Предусмотрительный, осторожный
31. Противоречивый, непредсказуемый, неоднозначный	1	2	3	4	5	Предсказуемый, однозначный, без противоречий
32. Подвижник, склонный к самопожертвованию, самоотверженный	1	2	3	4	5	Эгоистичный, предпочитающий свои интересы интересам других, не способный к самопожертвованию
33. Склонный к крайностям, максималист, живущий по принципу «все или ничего»	1	2	3	4	5	Умеренный, избегающий крайностей, придерживающийся золотой середины
34. Умственно недоразвитый, глупый	1	2	3	4	5	Умственно развитый, умный
35. . Ловкий, с умелыми и быстрыми движениями	1	2	3	4	5	Неуклюжий, неумелый, с угловатыми движениями
36. . Медленно соображающий, сомневающийся	1	2	3	4	5	Сообразительный, находчивый, быстро соображающий
37. Хорошо ориентируюсь в городе или, лесу	1	2	3	4	5	Плохо ориентируюсь в городе или лесу
38. Легко выполняю пространственные задания	1	2	3	4	5	С трудом выполняю пространственные задания

ПРОЧИЕ ДАННЫЕ

8. **Ваш пол** (пожалуйста, обведите кружочком подходящий ответ):

- a **мужчина**
- b **женщина**

9. **Ваш год рождения** (пожалуйста, напишите): _____

10. **Ваш родной язык** (пожалуйста, напишите): _____

11. **Главная изучаемая специальность** (пожалуйста, напишите)

12. **Ваша национальность** (пожалуйста, напишите): _____

13. **Являетесь ли Вы близоруким** (пожалуйста, обведите кружочком подходящий ответ):

- a **Да**
- b **Нет**

14. **Носите ли Вы очки или линзы** (пожалуйста, обведите кружочком подходящий ответ):

- a **Да**
- b **Нет**

БЛАГОДАРИМ ЗА УЧАСТИЕ В ИССЛЕДОВАНИИ!

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Ljubov Bredihhina